

ΟΙ ΒΡΕΤΑΝΟΙ, Ο HOLLAND ΚΑΙ Η ΚΥΠΡΟΣ

Holland Robert *Britain, and the Revolt in Cyprus 1954-1959*. Oxford New York: Clarendon Press, 1998, XI+347 pgs, photos, illust.

Κυκλοφόρησε πρόσφατα το βιβλίο του Άγγλου ιστορικού Robert Holland, *Britain and the Revolt in Cyprus 1954-1959* (Oxford 1998). Το βιβλίο αυτό αποτελεί την κορωνίδα της πρωτογενούς και πρωτοποριακής έρευνας του Άγγλου ερευνητή για την αγγλική αποικιοκρατία γενικά και για την Κύπρο ειδικότερα, στην ιστορία της οποίας ο κ. Holland αφιέρωσε και επιμέρους επιστημονικές μελέτες.

Το συνολικό έργο του Άγγλου ιστορικού αποτελεί σταθμό για την σύγχρονη ιστορία της Κύπρου και του Ελληνισμού γενικότερα. Το δε συγκεκριμένο βιβλίο θα γίνει αναντικατάστατο σημείο αναφοράς για την ιστορία της αγγλικής αποικιοκρατίας στην Κύπρο.

Η κατά την εκτίμησή μου πιο σημαντική συμβολή του βιβλίου είναι ότι για πρώτη φορά και με τη χρήση πρωτογενούς βρετανικού κυρίως, αλλά και αμερικανικού αρχαιακού υλικού, ξεγυμνώνεται η βρετανική πολιτική της δεκαετίας του πενήντα. Τα κρατικά αλλά και τα προσωπικά κίνητρα των Βρετανών, που διαμόρφωσαν και υλοποίησαν την βρετανική στρατηγική και τις επιμέρους τακτικές κινήσεις του Λονδίνου, παρουσιάζονται χωρίς το περίτεχνο προπαγανδιστικό τους περιτύλιγμα και τις προφάσεις και προσποιήσεις των αποικιοκρατών που δυστυχώς, μέχρι και τις μέρες μας, θεωρούνται και παρουσιάζονται ως η πραγματική ιστορία της Κύπρου και πάνω στις οποίες θεμελιώνονται χίλιες και μια χαμένες ευκαιρίες και αντλούνται μαθήματα για το μέλλον.

Σε τελική ανάλυση η πολεμική αντιπαράθεση στην Κύπρο δεν ήταν επιλογή της ελληνικής πλευράς. Της επεβλήθη από τους Άγγλους στο πλαίσιο μιας εκλε-

πτυσμένης αλλά κυρίως προληπτικής εκ μέρους τους στρατηγικής. Με έξυπνες και περίτεχνες τακτικές κινήσεις, η στρατηγική αυτή αποσκοπούσε να δημιουργήσει και να παρουσιάσει στην αγγλική κοινή γνώμη ένα ελλαδικό και κυπριακό εξτρεμισμό σε πολιτικό αλλά και στρατιωτικό επίπεδο («τρομοκρατία») ώστε να δικαιολογείται μια πολυμέτωπη επίθεση εκ μέρους των Άγγλων, σε αγαστή συνεργασία με τους Τούρκους, τόσο στο διπλωματικό όσο και στο στρατιωτικό πεδίο.

Ο στρατηγικός στόχος των Άγγλων ήταν η διατήρηση της εσαεί παρουσίας τους στην Κύπρο διά του πολιτικο-στρατιωτικού ευνουχισμού του ενωτικού κινήματος. Και εάν και εφόσον απεφάσιζαν μια οποιαδήποτε αλλαγή στο αποικιακό καθεστώς της Κύπρου, πέραν της διασφάλισης των ζωτικών τους συμφερόντων, η αλλαγή θα έπρεπε να λάβει χώρα σε χρόνο της δικής τους επιλογής και με δικούς τους όρους. Κάτι τέτοιο συνέβη σ' όλες τις άλλες περιπτώσεις αποαποικιοποίησης με εξαίρεση όμως την τραυματική και ταπεινωτική εμπειρία της αποχώρησης / εκδίωξης τους από τη βάση του Σουέζ στην Αίγυπτο (1954), που τους επεβλήθη από τον πρόεδρο Νάσερ. Μια ανάλογη ταπεινωτική εμπειρία δεν μπορούσε να επαναληφθεί, για τους Άγγλους Συντηρητικούς, και στην Κύπρο και κυρίως από την Ελλάδα. Η τελευταία στα μάτια των Άγγλων Συντηρητικών, όπως δηλώθηκε και δημόσια στη Βουλή των Κοινοτήτων στις 28 Ιουλίου 1954, από τον υπουργό Αποικιών Όλιβερ Λύττελτον, η Ελλάδα ήταν μεν «φιλική» χώρα αλλά «αναξιόπιστος σύμμαχος». Η προσβλητική αυτή αναφορά για την Ελλάδα, από Άγγλο αξιωματούχο στη Βουλή των Κοινοτήτων, εξέφραζε επακριβώς την πραγματική πολιτική στάση και αντίληψη του Λονδίνου έναντι σε μια χώρα που πρόσφατα αντιστάθηκε νικηφόρα στον κομμουνισμό, που πολέμησε τον ναζισμό και που υπήρξε παραδοσιακός σύμμαχος των Βρετανών. Η δήλωση του Λύττελτον ακολούθησε κατά πόδας την περιβόητη δήλωση του υφισταμένου του υφυπουργού Χένρυ Χόπκινσον, ότι η Κύπρος περιλαμβάνεται σ' εκείνες τις περιοχές της Κοινοπολιτείας οι οποίες «ουδέποτε» θα είχαν το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης.

Οι Βρετανοί εφάρμοζαν μεθοδικά την τακτική εξώθησης της Ελλάδας, στα άκρα, δείγμα της οποίας υπήρξε και η συγκαταβατική στάση και συμπεριφορά του Άγγλου υπουργού Εξωτερικών Άντονι Ήντεν, τον προηγούμενο χρόνο στην Αθήνα, όταν στη συνάντησή του με τον πρωθυπουργό της Ελλάδας στρατάρχη Παπάγο, αρνήθηκε με αλαζονικό και προσβλητικό τρόπο να συζητήσει μαζί του το θέμα της Κύπρου.

Η θέση αυτή των Άγγλων της διαρκούς άρνησης, στο πλαίσιο της προληπτικής τους στρατηγικής κατά της Ελλάδας - Κύπρου που προαναφέρθηκε και η οποία ανατρέπει την συμβατική σοφία περί χαμένων ευκαιριών με υπαιτιότητα της κυπριακής πλευράς την δεκαετία του πενήντα, τεκμηριώνεται από την πρωτογενή έρευνα του Holland. Το θεμελιώδες έργο του, *Britain and the Revolt in Cyprus 1954-1959* τεκμηριώνει, πέραν των προαναφερθέντων, ότι τα γνωστά σχέδια των Άγγλων, Σύνταγμα Ουίνστερ 1948, Σχέδιο Χάρτινγκ 1956, Σύνταγμα Ράντκλιφ 1956, δεν υπήρξαν παρά μόνο «κοσμητικά» παιχνίδια που στόχευαν στην ικανοποίηση της δικής τους κοινής γνώμης και κυρίως στην ικανο-

ποίηση της αμερικανικής κυβέρνησης, αλλά και παράλληλα στην παγίδευση της δικής μας πλευράς.

Η οποιαδήποτε εκδήλωση μετριοπάθειας πριν το 1955 (όπως στην περίπτωση Παπάγου) όσο και μετά (στην περίπτωση Μακαρίου στις συνομιλίες Χάρτινγκ), θεωρείτο από το Λονδίνο, όπως τεκμηριώνει ο Holland άκρως επικίνδυνη εξέλιξη που έπρεπε να τερματιστεί διότι απειλούσε με εκτροχιασμό την βρετανική στρατηγική. Η τριμερής διάσκεψη του 1955 στο Λονδίνο, στην οποία η Ελλάδα παρευρέθη για να δείξει καλή πίστη, οργανώθηκε από τους Άγγλους, για ν' αναδείξει τον τουρκικό παράγοντα αλλά και για να καταλήξει σε πολιτικό αδιέξοδο και στις τουρκικές βιαιοπραγίες κατά του Ελληνισμού στην Τουρκία. Τέτοιες μορφές αντιδράσεις εκ μέρους της Τουρκίας επιδιώκονται από τους Βρετανούς ώστε να δημιουργηθεί ένας φαύλος κύκλος βίας στην Κύπρο και αντίστοιχης έντασης στις ελληνοτουρκικές σχέσεις.

Η βρετανική στρατηγική της τεχνητής έντασης λάμβανε χώρα σε συνεργασία με τους Τούρκους. Αυτό διήρκεσε μέχρι το 1958 όταν η Τουρκία αυτονομήθηκε τελείως από τους Άγγλους και άρχισε να επιβάλλει στο Λονδίνο την δική της πολιτική, μ' ένα καθαρά εκβιαστικό τρόπο, σε σημείο που οι Βρετανοί άρχισαν να προβληματίζονται και να θεωρούν την Άγκυρα ως μεγαλύτερη απειλή για τα συμφέροντά τους παρά την Ελλάδα και την Ε.Ο.Κ.Α!

Σημαντικές όμως εξελίξεις στον χώρο της Μέσης Ανατολής, στις οποίες δεν παραπέμπει ο Holland και που αφορούσαν στον Ψυχρό Πόλεμο και το παγκόσμιο ισοζύγιο δυνάμεων, λάμβαναν χώρα την περίοδο αυτή. Η κατάρρευση κυρίως του φιλο-δυτικού Συμφώνου της Βαγδάτης (1958) δραστηριοποίησε τον αμερικανικό παράγοντα ο οποίος επέβαλε στους συμμάχους Βρετανούς, Τούρκους και Έλληνες την απαιτούμενη, από τις περιστάσεις, πειθαρχία. Το αποτέλεσμα της πειθαρχίας αυτής ήταν η «διά συμβιβασμού» συμφωνημένη λύση του Κυπριακού που ήταν η λύση της εγγυημένης, δηλαδή περιορισμένης, ανεξαρτησίας των συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου του 1959-60.

Μάριος Α. Ευρυδιάδης*

* ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΤΕΤΡΑΔΙΩΝ

Ο Μάριος Α. Ευρυδιάδης διδάσκει διεθνείς σχέσεις και είναι Υπεύθυνος Τεκμηρίωσης στο Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων του Παντείου Πανεπιστημίου.